

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2019. – Т. 39. – С. 79-82
DOI: 10.31861/mhpi2019.39.79-82

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2019. – Volume. 39. – pp. 79-82
DOI: 10.31861/mhpi2019.39.79-82

УДК: 327:323.1

© Юрій Олійник¹

Гібридні війни та досвід врегулювання конфліктів на прикладі Демократичної Республіки Конго

Автор досліджує інструменти гібридної війни та постконфліктного врегулювання на прикладі Демократичної Республіки Конго, аналізує поточну ситуацію в країні, недієздатність центральної влади та чинники зовнішнього втручання.

Ключові слова: гібридна війна, врегулювання конфлікту, миротворча операція.

Hybrid Wars and Conflict Management Experience on the Example of Democratic Republic of the Congo

The article is devoted to the issue of hybrid warfare and the experience of postwar management on the example of Democratic Republic of the Congo. It is revealed the weakness of the state that is not able to control the territory, the risks of democratic transformation and the influence of external forces.

The author examines the tools of the hybrid war, analyzes the current situation in the country, the inability of the central government and the factors of external influence.

The urgency of the topic is caused by importance of the planning postwar management in Ukraine, which is negotiating about peacekeeping mission on the territories of Donetsk and Luhansk regions. Ukraine needs to know the possible consequences of this decision, studying the experience of the countries with similar problems.

An example of DR Congo demonstrates the loss of capital sovereignty over economically important regions, which can not be returned without external assistance. Moreover, even in liberated territories it is difficult to establish a stable order. The processes of unconventional conflicts lead to the weakening of sovereignty and the reduction or even loss of subjectivity.

Accordingly, the methods of solving these issues with the involvement of international organizations often freeze the situation, leaving the subjectivity of the governments recognized in the world fragile. Such a development scenario also threatens Ukraine in the case of introduction the peacekeeping forces.

The author comes to the conclusion that hybrid conflicts lead to a weakening of sovereignty, which is deepened by the influence of external forces. Intervention of the international community does not give the expected effect.

Key words: hybridwar, conflict management, peacemaking operation.

Україна у 2014 р. зіткнулась з війною нового типу – гібридною, сутність якої полягає у поєднанні політичного, економічного, навіть культурного та релігійного впливів. При цьому агресор офіційно заявляє про неутручання, користуючись так званими проксі-силами зі складу місцевих колаборантів і сепаратистів. Термін «гібридна війна» з'явився ще у 2005 р. і став застосовуватися для опису стратегії Хезболли в Ліванській війні 2006 р. З того часу термін «гібридна» до такої міри домінує при обговоренні нинішніх і майбутніх воєнних дій, що вище військово-керівництво взяло його на озброєння і використовує як основу сучасних воєнних стратегій.

Характерним прикладом внутрішньооплітичної кризи у поєднанні з інтервенціями та гібридним конфліктом виступає Демократична Республіка Конго.

Ситуація в Конго неодноразово ставала предметом огляду дослідників, що описували історичний розвиток країни після демонтажу колоніальної системи та глибинні передумови кон-

¹ Експерт Недержавного аналітичного центру «Українські студії стратегічних досліджень», Україна. E-mail: yuraoliyuk@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-1380-4150>.

фліктів. Серед інших варто згадати Філіпа Рейдженса Мадлен Калб, Джорджа Нзонгола-Нталаю, Барегу Мвесігу.

Завдання статті – аналіз нестабільної суспільно-політичної ситуації в країні у ДР Конго та досвіду врегулювання гібридного конфлікту, оцінка його успішності.

У січні в Демократичній Республіці Конго нарешті пройшли президенські вибори. Нагадаємо – їх відклали кілька років, аж доки осінні протести 2017 року не змусили Жозефа Кабілу погодитись не балуватись на черговий президенський строк (той перебував при владі з 2001 року, після смерті свого батька Лорана-Дезіре, що прийшов до влади збройним шляхом у 1994 році). Напруга була величезною – у кінці грудня під час виборчої кампанії навіть ненадовго відключили мережу «Інтернет» у країні.

Новим президентом було обрано опозиціонера Фелікса Тшісекеді. За офіційними даними, він здобув понад 7 мільйонів голосів виборців, або ж 39 відсотків. На другому місці – ще один опозиційний депутат, колишній менеджер компанії Eххон Mobil Мартін Фаюлу з 6,4 мільйона голосів. А провладний Еммануель Рамазані Шадарі, якого відкрито підтримував Жозеф Кабіла, здобув 4,4 мільйона голосів виборців. Однак результати далеко не всіх задовільнили, особливо Фаюлу. Той заявив, що насправді сам Тшісекеді він пов'язаний з кланом Кабіл, і його підтримувала влада, проводячи фальсифікації, особливо у провінції. Мартін Фаюлу прямо звинуватив виборчі комісії у фальшуванні результатів. Згодом Верховний Суд став на боці Тшісекеді.

Попри заклики Фаюлу, народ масово не вийшов на вулиці. Але покладені на нового президента завдання видаються досить тяжкими. Країні, в якій проживають десятки народів, що налічують мільйони людей, з різними мовами та культурними установками. слід зшивати після хаосу громадянських воєн дуже обережно.

Центральний уряд в Кіншасі продовжує слабо контролювати регіони. Особливо це відчутно на сході країни (провінції Північне та Південне Ківу), де майже щороку активізуються чергові повстанські рухи, що підтримуються завдяки експорту рідкоземельних металів та підтримці сусідніх держав – Уганди та Руанди. Згадаймо хоча б березневі події, коли партизани здійснили наліт на місто Мамове, на що змушені були реагувати міжнародні сили ООН, серед яких і український гелікоптерний загін. На півночі країна межує з ще одною failed state – Центральноафриканською Республікою, де продовжується етноконфесійна війна. Хоча в релігійному плані населення Конго досить неконфліктне (більшість християни, частково анімісти), однак ряд груп з ЦАР використовують територію країни для своїх баз. Як і вихідці з Уганди - Армія Господа (християни), «Альянс демократичних сил» (ADF) - коаліція вихідців з ісламістської групи «Салаф Табліг». Проти останніх в листопаді 2018 встигли повоювати в рамках операції Військ ООН «Скорпіон» і українські миротворці, пілоти гелікоптерів Мі-8).

Як бачимо, ДР Конго залишається «слабкою людиною Африки», і потребує поступового підродження дієспроможної державності. Легітимні вибори – один з ключових моментів, що й викликало таку увагу міжнародної спільноти (передусім західних країн).

Головним зовнішнім чинником нестабільності для ДР Конго залишається сусідня Руанда. Порівняно нечисленна за кількістю населення і економічною потужністю Руанда продовжує активно впливати на події в регіоні. Режим П. Кагаме спирається не лише на військовий потенціал (армія тутсі неодноразово демонструвала найвищий рівень професійності на фоні сусідніх країн, однак не змогла б вистояти проти мінімально дисциплінованих підрозділів з більшою в рази чисельністю). Важливий аргумент Кігалі – залучення до альянсу сусідніх Бурунді та Уганди, збереження статус-кво з Танзанією. Разом з Бурунді та Угандою руандійці проводять таємні спецоперації на сході ДР Конго (регіон Ківу) та запобігають остаточній перемозі урядових військ над різноманітними повстанцями (найвпливовіша сила за останні роки – Конголезька революційна армія, що також називає себе Рухом 23 березня, які перманентно руйнують чергові переговори (наприклад за посередництва ООН у 2013 р.)². Врешті-решт, недієздатність центрального уряду змусила ООН самостійно продовжити активну фазу операції в провінціях Північне та Південне Ківу (серед міжнародних сил особливо

² Agenda for the Dialogue between the Government of the DRC and the M23 on the situation in Eastern Congo (2013) // United Nations Peacemaker, available at: <http://peacemaker.un.org/drc-m23agendafordialogue2013> (accessed 16 January 2018).

важливу роль відіграє український контингент пілотів вертольотів), що переводить ступінь впливу руандійських інтересів на вищий рівень.

Причини згаданої вище політики багатоскладові. По-перше, район «Великих озер» (особливо Ківу) – місце залягання великої кількості рідкоземельних металів (зокрема танталіту)³, незамінних у сучасній електроніці. Їх нелегальний експорт з теренів, неконтрольованих офіційною Кіншасою, збагачує правлячі режими невеликих країн. По-друге, Руанда проводить цілеспрямовану кампанію підтримки тутсі (яких багато в регіоні – так звані «баньямуленге»), а також викорінення залишків опозиції серед хуту (саме після втечі останніх після геноциду в 1994 р. почалось вторгнення Руанди в тодішній Заір, що призвело до швидкого колапсу режиму Мобуту Сесе Секо).

Третя ймовірна причина (можливо, найбільш вагома) – геополітичний інтерес. Руанда – невелика країна без виходу до океанських транзитних ліній, і політична географія передбачає долю «лімітрофа» залежно від сусідніх великих країн, передусім ДР Конго, Танзанії. Вихід – створення умов для реалізації сценарію повного розпаду країн, що несуть потенційну загрозу, з супутньою організацією макрорегіону навколо Руанди. Маленьке Бурунді зі схожим етнічним складом виступає тимчасово відділеним фрагментом майбутньої «великої Руанди», а Уганда та Танзанія обстоюють власні інтереси, що на даному етапі збігаються з руандійськими. Танзанія, щоправда, меншою мірою залучена до дестабілізації сходу ДР Конго, йде на компроміси з Кіншасою.

У ДР Конго також присутні українські миротворці, що можуть безпосередньо спостерігати за різними варіантами подій в умовах проксі-війни. Особовий склад 18 окремого вертолітного загону виконує завдання Місії ООН зі стабілізації у ДР Конго. Нещодавно «Укроборонпром» передав нашим миротворцям 5 вертольотів, капітально відремонтованих на конотопському «Авіаконі». Три гелікоптери Мі-24 і два Мі-8 пройшли повний цикл капітально-відновлювальних робіт на Конотопському авіаремонтному заводі.

18-й вертолітний загін базується у провінції Північне Ківу на аеродромах Гома, Бунія та Букаву⁴. Хоча до складу останнього входить невелика кількість осіб, що представляють Україну, і рівень їх технічної оснащеності відповідає рівню західноафриканських контингентів (вертолітні загоны), їхні функції є більш вагомими. У той час як українські контингенти в Західній Африці понад десять років виконують суто спостережну і розподільчу функції, зберігаючи нейтралітет, пілоти в ДР Конго ведуть бойові дії проти повстанців на боці центрального уряду. Це виняткова особливість діяльності ООН, яка змушена піти на подібний крок з огляду на слабкість і некомпетентність місцевої армії після тривалих громадянських воєн та гуманітарної катастрофи (понад 250 тис. біженців), що супроводжувалися внутрішнім занепадом регулярної армії⁵. Ці обставини надають змогу проявити партнерське ставлення до офіційної Кіншаси, поглибити двосторонні зв'язки. Звісно, багатонаціональний склад контингентів послаблює такий варіант розвитку подій, однак не виключає досягнення результату за умови як високої ефективності українських військовослужбовців, так і кількісного посилення контингенту в майбутньому.

Новини щодо українського контингенту у Конго час від часу породжують дискусії: чи не доцільніше укріпити цими вертольотами та солдатами оборону на сход – ми ж знаходимось у стані неоголошеної війни з Росією. Однак слід мислити стратегічно. Кількадесят військовослужбовців та півдесятка авіамашин не зроблять великих змін на фронті (тим більше, що авіація фактично не використовується в рамках Мінських угод). Натомість там ми, по-перше, нарощуємо міжнародний імідж як стабільної й відповідальної держави через взаємодію з урядом ДР Конго та сусідніх країн, що підтримує дипломатичні та економічні інструменти. З іншого боку, перманентні ротації сприяють навчанню в бойових умовах солдатів та офіцерів авіації (що неможливо поки в Україні), перевірки справності модернізованих авіамашин. Підрахунок плюсів

³ Security Council Condemns Illegal Exploitation of Democratic Republic of Congo's Natural Resources (2001) // United Nations, available at: <http://www.un.org/News/Press/docs/2001/sc7057.doc.htm> (accessed 3 March 2019).

⁴ Участь Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (2019) // Прес-служба Міністерства оборони України, режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/uchast-zbrojnih-sil-ukraini-u-mizhnarodnih-operaciyah-z-pidtrimannya-miru-i-bezpeki.html> (дата перегляду 12 лютого 2019).

⁵ Congo-Kinshasa: Increasing Ethnic Violence in DR Congo Has Led to Serious Humanitarian Crisis – UN (2013) // allAfrica, available at: <http://allafrica.com/view/group/main/main/id/00022110.html> (accessed 10 March 2019).

та мінусів підтверджує, що нам не можна, а треба залишатись у цих процесах. Бо хоча економічний вплив ми значно наростили з 2014 р., та політичний за ним не встигає, що демонструє голосування по останніх резолюціях ООН⁶.

Приклад ДР Конго демонструє втрату суверенітету столиці над економічно важливими регіонами, який неможливо повернути без зовнішньої допомоги. Більше того, навіть на визволених територіях важко впровадити стабільний порядок.

Таким чином, процеси неконвенційних конфліктів призводять до ослаблення суверенітету і зменшення чи взагалі втрати суб'єктності. Відповідно і методи вирішення цих питань із залученням міжнародних організацій найчастіше заморожують ситуацію, залишаючи суб'єктність визнаних у світі урядів крихкою. Подібний сценарій розвитку загрожує й Україні у разі введення миротворчих сил (рівень загрози корелюватиме з політичною рішучістю реалізовувати так звані Мінські угоди).

Список джерел

1. Agenda for the Dialogue between the Government of the DRC and the M23 on the situation in Eastern Congo (2013) // United Nations Peacemaker, available at: <http://peacemaker.un.org/drc-m23agendafordialogue2013> (accessed 16 January 2018).
2. Security Council Condemns Illegal Exploitation of Democratic Republic of Congo's Natural Resources (2001) // United Nations, available at: <http://www.un.org/News/Press/docs/2001/sc7057.doc.htm> (accessed 3 March 2019).
3. «Congo-Kinshasa: Increasing Ethnic Violence in DR Congo Has Led to Serious Humanitarian Crisis – UN» (2013) // allAfrica, available at: <http://allafrica.com/view/group/main/main/id/00022110.html> (accessed 10 March 2019).
4. Олійник Ю. (2017). «Чи потрібні Україні миротворці в Конго // Центр дослідження Африки, режим доступу: <http://african.com.ua/articles/чи-потрібні-україні-миротворці-в-конг/> (дата перегляду 12 лютого 2017).
5. Участь Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (2019) // Прес-служба Міністерства оборони України, режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/uchast-zbrojnih-sil-ukraini-u-mizhnarodnih-operacziyah-z-pidtrimannya-miru-i-bezpeki.html> (дата перегляду 12 лютого 2019).

References

1. Agenda for the Dialogue between the Government of the DRC and the M23 on the situation in Eastern Congo (2013) // United Nations Peacemaker, available at: <http://peacemaker.un.org/drc-m23agendafordialogue2013> (accessed 16 January 2018).
2. Security Council Condemns Illegal Exploitation of Democratic Republic of Congo's Natural Resources (2001) // United Nations, available at: <http://www.un.org/News/Press/docs/2001/sc7057.doc.htm> (accessed 3 March 2019).
3. Congo-Kinshasa: Increasing Ethnic Violence in DR Congo Has Led to Serious Humanitarian Crisis – UN (2013) // allAfrica, available at: <http://allafrica.com/view/group/main/main/id/00022110.html> (accessed 10 March 2019).
4. Oliinyk Y. (2017). Chy potribni Ukraini myrotvortsy v Konho // Tsentr doslidzhennia Afryky, available at: <http://african.com.ua/articles/чи-потрібні-україні-миротворці-в-конг/> (accessed 12 February 2019).
5. Uchast Zbroinykh Syl Ukrainy u mizhnarodnykh operatsiiakh z pidtrymannia myru i bezpeky (2019) // Pres-sluzhba Ministerstva oborony Ukrainy, available at: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/uchast-zbrojnih-sil-ukraini-u-mizhnarodnih-operacziyah-z-pidtrimannya-miru-i-bezpeki.html> (accessed 12 February 2019).

⁶ Олійник Ю. (2017). Чи потрібні Україні миротворці в Конго // Центр дослідження Африки, режим доступу: <http://african.com.ua/articles/чи-потрібні-україні-миротворці-в-конг/> (дата перегляду 12 лютого 2019).